

Wiedza studentów wybranych łódzkich uczelni na temat dopalaczy. Cz. II.

Knowledge on psychoactive substances among students of selected Lodz universities. Part II.

ANNA GARUS-PAKOWSKA, MAŁGORZATA DROZDOWSKA, RAFAŁ MOCZULSKI

Zakład Higieny i Promocji Zdrowia Katedry Higieny i Epidemiologii Uniwersytetu Medycznego w Łodzi

Wstęp. Reklamowanie dopalaczy jako bezpiecznych środków, które prowadząc do przyływu energii pozwalają intensywnie żyć mogło sprawić, że młodzież nie odbiera ich jako substancji mających potencjał narkotyczny i uzależniający.

Cel pracy. Ocena wiedzy studentów łódzkich uczelni wyższych na temat dopalaczy i skutków ich stosowania.

Materiał i metoda. Badanie zostało przeprowadzone w okresie od grudnia 2010 r. do marca 2011 r. wśród 288 studentów czterech uczelni wyższych w Łodzi (Uniwersytetu Medycznego, Uniwersytetu Łódzkiego, Politechniki Łódzkiej oraz Wyższej Szkoły Przedsiębiorczości i Zarządzania). Narzędziem badawczym był anonimowy kwestionariusz ankiety składający się z 49 pytań, z których 26 dotyczyło wiedzy badanej grupy na temat dopalaczy, substancji wchodzących w ich skład, dróg podawania oraz skutków ich stosowania

Wyniki. Pojęcie nowych substancji psychoaktywnych znało 49% badanych. Większą znajomość pojęcia „dopalacze” wykazali ankietowani, którzy przynajmniej raz w życiu sięgnęli po dopalacze. Tylko 41% ankietowanych wiedziało jakie substancje wchodziły w skład dopalaczy. Ponad połowa respondentów nie posiadała wiedzy na temat skutków, które są wynikiem zażywania dopalaczy, ale 78% studentów wiedziało, że ich stosowanie może prowadzić do uzależnienia. Respondenci zapytani o źródło pochodzenia ich wiedzy na temat dopalaczy najczęściej wskazywali na internet, natomiast najrzadziej na sprzedawców ze sklepów z dopalaczami. Ponad połowa respondentów stwierdziła, że zamknięcie sklepów z dopalaczami nie wpłynie znacząco na dostępność tych substancji, ale 66% uznało, że dopalacze powinny zostać zdelegalizowane.

Wnioski. Wiedza studentów na temat dopalaczy i skutków ich stosowania jest niewystarczająca. Istnieje konieczność prowadzenia intensywnych działań profilaktyczno-edukacyjnych mających na celu podwyższenie świadomości zdrowotnej.

Słowa kluczowe: dopalacze, studenci, wiedza

Introduction. Advertising psychoactive substances as safe energy boosters to aid intensive living could be the reason why young people do not consider them as narcotic and addictive.

Aim. To determine the level of knowledge on boosters and their effects among the students of Lodz universities.

Material & method. The study was conducted between December 2010 and March 2011 among 288 students of four Lodz universities (Medical University, Lodz University, Lodz Technical University and Lodz Enterprise and Management College). The research tool was an anonymous questionnaire of 49 questions, 26 of which focused on knowledge of the subjects on boosters, their components, modes of introduction and consequences of use.

Results. The notion of new psychoactive substances was familiar to 49% of the subjects. Better knowledge of the 'boosters' notion was manifested in the subjects who at least once tried them. Only 41% of the subjects knew which substances were the booster components. Over a half of the respondents did not have any knowledge on the effects of the booster use, but 78% knew that their use could lead to addiction. As the sources of information on boosters the subjects most often indicated the internet, the least often the booster shop assistants. Over a half of the respondents stated that the elimination of booster shops would not significantly influence the booster availability; however, 66% thought that boosters should be delegalized.

Conclusions. The students' knowledge on boosters and their effects is inadequate. There is a necessity for intensive preventive-educational activities in order to increase health awareness.

Key words: legal highs, herbal highs, students, knowledge

© Probl Hig Epidemiol 2012, 93(2): 356-362

www.phie.pl

Nadesłano: 03.04.2012

Zakwalifikowano do druku: 19.06.2012

Adres do korespondencji / Address for correspondence

dr n. med. Anna Garus-Pakowska
Katedra Higieny i Epidemiologii, Uniwersytet Medyczny w Łodzi
ul. Jaracza 63, 90-251 Łódź
e-mail: anna.garus-pakowska@umed.lodz.pl

Wstęp

Ostatnio w Polsce oraz w wielu innych krajach świata pojawiła się zupełnie nowa kategoria substancji psychoaktywnych, które działają podobnie jak środki nielegalne. Dopulacze od strony chemicznej bardzo często są pochodnymi znanych narkotyków o zmody-

fikowanej cząsteczce w jednej pozycji w odniesieniu do wyjściowej struktury [1, 2, 3]. Potocznie określa się w ten sposób specyfiki dopingujące dla sportowców, a także napoje energetyczne i różnego rodzaju odżywki.

Termin dopulacze może sugerować, iż są to środki mające działanie psychostymulujące, które – prowa-

dząc do przyływu energii – pozwalają intensywnie żyć [4]. Substancje, które wchodzą w skład dopalaczy w większości są słabo znane, a ich zawartość w sprzedawanych produktach może znacznie się różnić od podanego składu na opakowaniu. Tym bardziej trudny do przewidzenia jest efekt ich działania [5, 6, 7]. Pomimo niepełnej wiedzy na ten temat dokonano podziału dopalaczy na cztery grupy:

- związki poprawiające i wzmacniające funkcje poznawcze (smart drugs);
- związki będące pochodnymi amfetaminy i związki o podobnym działaniu;
- związki o działaniu halucynogennym;
- związki działające podobnie to marihuany (*spice drug*) [8].

W raporcie Europejskiego Centrum Monitorowania Narkotyków i Narkomanii (*European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction – EMCDDA*) dokonano rozróżnienia dopalaczy na herbał highs i legal highs. Pierwsza grupa to najczęściej związki pochodzenia naturalnego. Znajduje się tutaj szeroka gama związków oraz ich mieszanek, uzyskiwanych z roślin, przeważnie egzotycznych, charakteryzujących się psychoaktywnymi właściwościami. Produkty sygnowane mianem legal highs są zazwyczaj pochodzenia syntetycznego, sporadycznie roślinnego czy półsyntetycznego. Wykazują one działanie stymulujące, według dystrybutorów jest ono zbliżone do działania ecstasy. Znaczna część specyfików z tej grupy zawiera 1-benzylpiperazynę (BZP), substancję, której efekty działania zbliżone są do amfetaminy [9].

Dopalacze, które stały się alternatywą dla nielegalnych substancji psychoaktywnych dominują na polskim rynku tych substancji, a ich konsumpcja stale może wzrastać. Reklamowanie dopalaczy jako bezpiecznych środków mogło sprawić, że młodzież nie odbiera ich jako substancji mających potencjał narkotyczny i uzależniający. A przecież w wielu substancjach chemicznych, które wchodzą w skład dopalaczy obecne są odpowiedniki narkotyków [5, 10].

Cel pracy

Ocena wiedzy studentów łódzkich uczelni wyższych na temat dopalaczy i skutków ich stosowania. Jak dotąd powstało niewiele prac traktujących o tym jakże ważnym problemie.

Materiał i metoda

Badanie zostało przeprowadzone w okresie od grudnia 2010 r. do marca 2011 r. wśród 288 studentów czterech uczelni wyższych w Łodzi (Uniwersytetu Medycznego, Uniwersytetu Łódzkiego, Politechniki Łódzkiej oraz Wyższej Szkoły Przedsiębiorczości i Zarządzania). W przeprowadzeniu badania zastosowano narzędzie badawcze w formie anonimowego

kwestionariusza ankiety, składającego się z 49 pytań, z których 26 dotyczyło wiedzy badanej grupy na temat dopalaczy, substancji wchodzących w ich skład, dróg podawania oraz skutków ich stosowania. Ostatnie 6 z 26 pytań miało na celu zdefiniowanie struktury badanej grupy. Kwestionariusz ankiety zawierał zarówno pytania zamknięte, jak również otwarte. Wszyscy studenci dobrowolnie wyrazili zgodę na wypełnienie ankiety. Na tak zaplanowane badanie autorzy uzyskali zgodę Komisji Bioetycznej Uniwersytetu Medycznego w Łodzi.

Uzyskane wyniki poddano analizie statystycznej z wykorzystaniem testu χ^2 przy poziomie istotności $p=0,05$.

Wyniki badań

W badaniu wzięło udział 148 kobiet, co stanowiło 51% ogółu przebadanej grupy, oraz 140 mężczyzn, czyli 49% studentów wybranych łódzkich uczelni wyższych, w przedziale wieku 19-28 lat. Najliczniejszą grupę stanowili studenci Uniwersytetu Medycznego (124 osoby), następnie Politechniki Łódzkiej (103 badanych), Uniwersytetu Łódzkiego (32 osoby) oraz Wyższej Szkoły Przedsiębiorczości i Zarządzania (29 osób). Większość studentów to mieszkańcy dużego miasta (42% ogółu badanych), a także przebywający w trakcie trwania studiów w miejscu zameldowania (52% ogółu ankietowanych). Dokładna struktura badanej grupy została omówiona w artykule: „Stosowanie dopalaczy przez studentów wybranych łódzkich uczelni. cz. I”.

Wiedza na temat dopalaczy

W dokonanej przez studentów samoocenie ponad połowa osób (60%) przyznała, że nie posiada dostatecznej wiedzy na temat dopalaczy. Najczęściej wskazywanym źródłem wiedzy na temat dopalaczy był internet (39%) oraz znajomi (32%). Ponadto wymieniano m.in. media, rodzinę i prasę. Zdecydowanie najrzadziej wskazywano na sprzedawców ze sklepów z dopalaczami (5%).

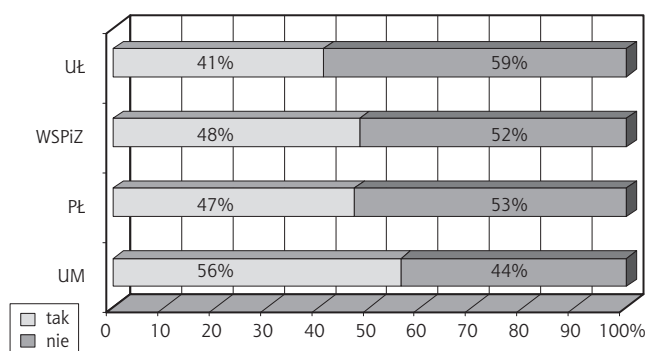
Spośród studentów biorących udział w badaniu 49% (47% kobiet i 56% mężczyzn) stwierdziło, że zna pojęcie dopalaczy.

Największa liczba studentów uczestniczących w badaniu, którzy w samoocenie wskazali na znajo-

Tabela I. Znajomość definicji „dopalacze”
Table I. Knowledge of the 'boosters' notion

Znajomość definicji „dopalacze”	Liczba badanych	% badanych
tak	142	49,31
nie	143	49,65
brak odpowiedzi	3	1,04
suma	288	100,00

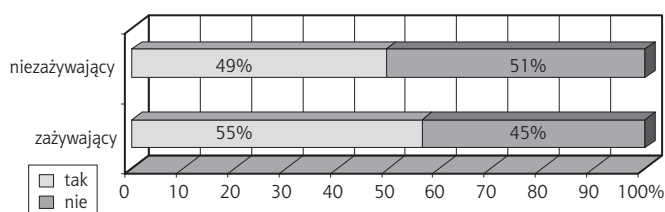
mość definicji dopalaczy, studiowała na Uniwersytecie Medycznym, co stanowiło 56% tej grupy. Natomiast najmniejszą znajomością pojęcia „dopalacze” wykazali się studenci Uniwersytetu Łódzkiego, co odpowiadało 41% tej grupy (ryc.1). Zależność ta nie wykazała znamienności statystycznej ($\chi^2=3,5394$ $p\leq 0,05$).

Ryc. 1. Znajomość definicji „dopalacze” według miejsca studiowania
Fig. 1. Knowledge of the 'boosters' notion by university

Największą znajomością pojęcia dopalaczy wykazali się studenci mieszkający w dużych miastach (55%), a najmniejszą ankietowani mieszkający na wsi (41%).

Ponadto większe obeznanie z pojęciem dopalaczy wykazali ankietowani, którzy przynajmniej raz w życiu sięgnęli po te środki (55% vs 49%) (ryc. 2). Zależność ta jednak nie była istotna statystycznie ($\chi^2=0,7388$ $p\leq 0,05$).

Ryc. 2. Znajomość definicji „dopalacze” pod względem ich zażywania
Fig. 2. Knowledge of the 'boosters' notion according to the boosters use

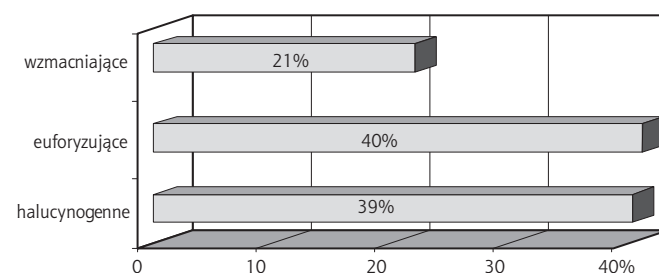
Ankietowani, którzy stwierdzili, że znają pojęcie dopalaczy najczęściej określali je jako: substancje posiadające działanie zbliżone do narkotyków, substancje odurzające, artykuły kolekcjonerskie, substancje poprawiające nastrój, substancje psychoaktywne, legalne zamienniki narkotyków, środki pobudzające, substancje zagrażające zdrowiu.

Najwyższy odsetek badanych (32%) był zdania, że substancjami wchodzącymi w skład dopalaczy są naftyloamina i TFMPP (3-trifluorometylofenylpiperazyna). Następnie 28% ankietowanych uważało, że tymi substancjami są szafwia wieszca i konopie indyjskie, a 27% – N-benzylpiperazyna i kofeina. Najrzadziej

respondenci wskazywali jako substancje znajdujące się w składzie dopalaczy amfetaminę i haszysz (13%). Z analizy odpowiedzi udzielonych przez studentów uczestniczących w badaniu wynika, że prawidłowe odpowiedzi znało tylko 41% ankietowanych.

Studenci uczestniczący w badaniu byli poproszeni o podanie związku będącego pierwowzorem dopalaczy. Tylko 39% badanych pokusiło się o udzielenie odpowiedzi. Większość wskazań nie była prawidłowa. Respondenci najczęściej wymieniali: kofeinę, amfetaminę, BZP, pseudoefedrynę, mefedron, marihuanę.

Ponad połowa respondentów (61%) zapytana o to, czy wszystkie dopalacze działają w taki sam sposób, odpowiedziała, że nie. Co piąty student nie posiadał wiedzy na ten temat, a 13% ankietowanych twierdziło, że wszystkie dopalacze mają takie samo działanie. Halucynogenne oraz euforyzujące działanie dopalaczy było najczęściej wskazywane przez badaną grupę (ryc. 3).

Ryc. 3. Działanie dopalaczy w opinii respondentów
Fig. 3. Effects of the booster use in the respondents' opinion

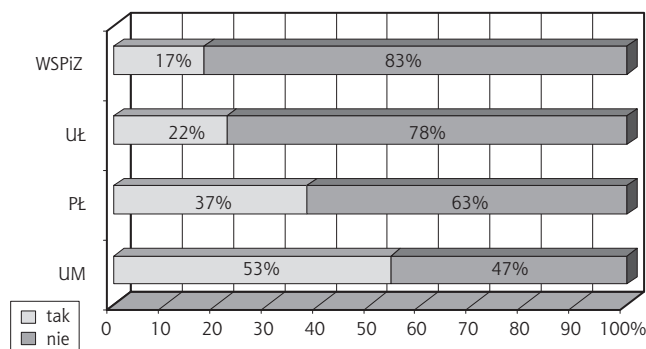
Spśród ankietowanych zapytanych o najczęstszą drogę podania dopalaczy ponad 60% studentów uczestniczących w badaniu wymieniło drogę doustną, następnie 27% donosową. Za najrzadszą drogę, którą dopalacze wprowadzane są do organizmu człowieka badani uznali drogę dożylną i doodbytniczą (4% i 2%).

Ponad połowa respondentów (58%) nie posiadała wiedzy na temat skutków, które są wynikiem zażywania dopalaczy, tym samym grypa ta nie potrafiła wymienić nawet jednego skutku wynikającego ze stałego używania nowych substancji psychoaktywnych. Natomiast 40% respondentów twierdzi, że wie jakie są konsekwencje spożywania dopalaczy. Najczęstszymi skutkami wskazywanymi przez tą grupę były: zaburzenia psychiczne, uzależnienie, wyniszczenie organizmu, agresja, problemy z pamięcią, zaburzenia pamięci, halucynacje, stany lękowe, zawał serca, depresja, zgon.

Większą znajomością skutków zażywania dopalaczy spośród badanych wykazały się kobiety. W tej grupie 44% ankietowanych potrafiła podać co najmniej jeden skutek będący konsekwencją używania dopalaczy. W przypadku mężczyzn ponad połowa studentów tej grupy (65%) stwierdziła, że nie zna

żadnych skutków wynikających z brania nowych substancji psychoaktywnych. Nie były to różnice istotne statystycznie ($\chi^2=2,3931$; $p\leq 0,05$).

Na poziomie istotności błędu ($p\leq 0,05$; $\chi^2=20,0357$) wykazano natomiast zależność pomiędzy znajomością skutków wynikających z zażywania dopalaczy, a miejscem studiowania. Największą wiedzą na ten temat wykazali się studenci Uniwersytetu Medycznego, natomiast najmniejszą studenci Wyższej Szkoły Przedsiębiorczości Zarządzania (ryc. 4).

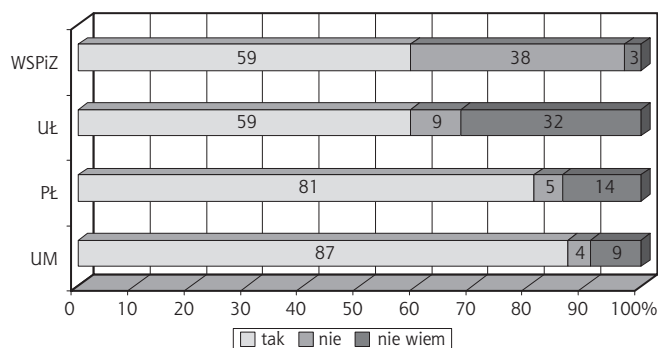
Ryc. 4. Znajomość skutków zażywania dopalaczy według miejsca studiowania

Fig. 4. Knowledge on the effects of the booster use by university

Wśród uczestników badania większą wiedzę na temat konsekwencji zażywania dopalaczy posiadali ponadto studenci mieszkający w dużych miastach (46%). Ankietowani mieszkający na wsi wykazali się najmniejszą wiedzą na ten temat. Tylko 33% tej grupy potrafiło wymienić skutki używania nowych substancji psychoaktywnych. Biorąc pod uwagę zależność pomiędzy zażywaniem dopalaczy, a znajomością skutków wynikających z tego faktu większą wiedzą na ten temat wykazali się respondenci, którzy przynajmniej raz w życiu sięgnęli po dopalacze (47% zażywających vs. 39% niezażywających). W obu przypadkach nie były to różnice istotne statystycznie.

Niespełna 80% studentów uczestniczących w badaniu stwierdziło, że stałe przyjmowanie dopalaczy może doprowadzić do uzależnienia. Brak wiedzy na ten temat wykazało 21% respondentów. Płeć badanych okazała się cechą różnicującą znajomości właściwości uzależniających dopalaczy. 83% respondentek i 75% studentów płci męskiej było zdania, że dopalacze posiadają właściwości uzależniające ($\chi^2=9,8175$; $p\leq 0,05$).

Cechą różnicującą znajomości właściwości uzależniających dopalaczy było również miejsce studiowania badanych (ryc. 5). Respondenci studiujący na Uniwersytecie Medycznym i Politechnice Łódzkiej częściej odpowiadali, że nowe środki psychoaktywne mogą przyczynić się do uzależnienia. Brakiem wiedzy na ten temat w największym stopniu wykazali się ba-

Ryc. 5. Wiedza na temat właściwości uzależniających dopalaczy, a miejsce studiowania badanych

Fig. 5. Knowledge on the booster addiction qualities by university

dani studiujący w Wyższej Szkole Przedsiębiorczości i Zarządzania ($\chi^2=51,2704$ $p\leq 0,05$).

Ponadto wykazano zależność pomiędzy znajomością właściwości uzależniających dopalaczy, a wiekiem badanych. Respondenci z młodszych grup wieku częściej odpowiadali, że stałe zażywanie dopalaczy może prowadzić do uzależnienia (82% badanych z przedziału wiekowego 19-21 lat). Ankietowani z najstarszych grup wieku (25 lat i więcej) częściej, niż badani z młodszych grup wieku wskazywali na brak możliwości uzależniających nowych substancji psychoaktywnych (46,5%) ($\chi^2=61,1587$; $p\leq 0,05$).

Wśród osób, które uważały, że zażywanie dopalaczy może prowadzić do uzależnienia, ponad 70% badanych stwierdziło, że nowe środki psychoaktywne mogą uzależniać w takim samym stopniu jak nielegalne narkotyki a 9% ankietowanych, że w stopniu nawet większym od narkotyków.

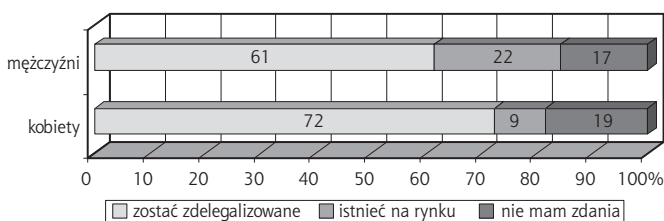
Na pytanie o występowanie zespołu odstawienia, aż 49% ankietowanych odpowiedziało, że nie posiada wiedzy na ten temat, a 13% uczestników badania uważało, że w przypadku zażywania dopalaczy zespół odstawienia nie występuje.

Niestety ponad 60% studentów nie wiedziało gdzie może szukać pomocy w przypadku problemów wynikających z zażywania dopalaczy.

Ankietowani zapytani o zdanie na temat tego, czy legalność dopalaczy oznacza, że są one produktem o znanym składzie i całkowicie bezpiecznym dla ludzi w większości (85%) odpowiedzieli przecząco. 9% badanych nie wyraziło opinii na ten temat. Co 20 student uważał, że dopalacze są w pełni bezpieczne dla zdrowia i życia człowieka. Studenci zostali poproszeni również o wyrażenie opinii na temat, w jakim stopniu zamknięcie sklepów z dopalaczami wpłynie na ich dostępność. Ponad połowa respondentów (59%) twierdziła, że likwidacja sklepów z dopalaczami nie wpłynie znacząco na dostępność tych substancji, a 8% badanych, że zaistniała sytuacja w ogóle nie wpłynie na ich osiągalność. Tylko co trzeci ankietowany (33%)

uważał, że rzeczywiście ta dostępność ulegnie zmniejszeniu. Ostatnią opinię częściej wyrażali mężczyźni ($\chi^2=7,8850$; $p\leq 0,05$).

Twierdzenie, że zamknięcie sklepów z dopalaczami zmniejszy dostępność tych substancji najczęściej wskazywali studenci na Uniwersytecie Medycznym (47%). Ta sama opinia najrzadziej wyrażana była przez respondentów uczących się w Wyższej Szkole Przedsiębiorczości i Zarządzania w Łodzi (17%) ($\chi^2=44,2714$; $p\leq 0,05$). Około 70% zarówno mężczyzn i kobiet biorących udział w badaniu wyraziło pogląd, że dopalacze stanowią ważny problem społeczny. Jednocześnie ponad 60% ankietowanych wyraziło opinię, że nowe substancje psychoaktywne trzeba zdelegalizować. Co 6 student utrzymywał, że dopalacze powinny nadal istnieć na rynku. Prawie 1/5 badanych nie ma zdania na ten temat. Cechą różnicującą opinię na temat tego, czy dopalacze powinny zostać zdelegalizowane, czy istnieć na rynku okazała się płeć badanych. Respondentki częściej wskazywały, że nowe substancje psychoaktywne powinny zostać zdelegalizowane, natomiast mężczyźni częściej byli zdania, że dopalacze nadal powinny istnieć na rynku ($\chi^2=9,9776$; $p\leq 0,05$) (ryc. 6).

Ryc. 6. Opinia na temat tego, czy dopalacze powinny zostać zdelegalizowane, czy istnieć na rynku, a płeć badanych

Fig. 6. Opinion on whether the boosters should be made illegal, or exist on the market, vs. the respondents' gender

Za delegalizacją dopalaczy na rynku polskim częściej opowiadali się studenci realizujący studia na Uniwersytecie Medycznym i Politechnice Łódzkiej (odpowiednio 76% i 73%). Natomiast studenci Uniwersytetu Łódzkiego i Wyższej Szkoły Przedsiębiorczości i Zarządzania częściej wyrażali opinię, że nowe substancje psychoaktywne nadal powinny istnieć na rynku (odpowiednio 19% i 55%). Różnice były istotne statystycznie ($\chi^2=51,0542$; $p\leq 0,05$).

Opinie na temat tego, czy dopalacze powinny zostać zdelegalizowane, czy istnieć na rynku, uzależnione były także od wieku ankietowanych. Im większy wiek badanych, tym większa liczba wskazań dla twierdzenia, że dopalacze powinny istnieć na rynku. ($\chi^2=44,2062$; $p\leq 0,05$).

Dyskusja

Na rynku polskim (legalnym i nielegalnym) substancji psychoaktywnych dopalacze są stosunkowo

nowym zjawiskiem. Zazywanie/nadużywanie którejkolwiek z grup tychże substancji nie pozostaje obojętne dla organizmu człowieka. Jak zatem przedstawia się poziom wiedzy na temat substancji psychoaktywnych?

Badanie „Picie alkoholu oraz wiedza o jego działaniu wśród studentów łódzkich szkół wyższych” wskazuje na brak wiedzy na temat działania alkoholu i jego właściwości uzależniających. Co 4 respondent twierdził, że picie piwa nie może doprowadzić do uzależnienia [11]. Wyniki te odbiegają od tych, które dotyczą wiedzy studentów na temat dopalaczy. Ponad 70% studentów biorących udział w omawianym badaniu stwierdziło, że przyjmowanie dopalaczy może prowadzić do uzależnienia. Pomimo, że są to substancje stosunkowo nowe w porównaniu do wyrobów alkoholowych badani, którzy w obu przypadkach byli studentami łódzkich szkół wyższych wyższym poziomem wiedzy wykazali się na temat dopalaczy.

Przeprowadzane analizy dotyczące zazywania narkotyków wśród szkolnej młodzieży wskazują na stałe zwiększanie się skali tego zjawiska. Czy podobnie jest w przypadku nowych substancji psychoaktywnych, które przez niektórych ankietowanych zostały nazwane jako „legalne narkotyki”? Czy osoby sięgające po obydwie grupy substancji posiadają wyczerpującą wiedzę na ich temat? [12].

Wiedza na temat skutków wynikających z zazywania substancji psychoaktywnych dla zdrowia fizycznego i psychicznego jest prawie pełna. Praktycznie nie ma osób, które nie mają świadomości czym grozi kontakt z narkotykami [13]. Jednak połowa studentów wybranych łódzkich uczelni wyższych biorąca udział w omawianym badaniu nie posiadała wiedzy na temat skutków wynikających z zazywania dopalaczy. Inna sytuacja przedstawiała się w badaniu „Opinie młodzieży licealnej o przyczynach brania substancji psychoaktywnych oraz jej wiedza o ich działaniu i mechanizmach uzależnienia”, w którym zagrożenia wynikające z zazywania narkotyków trafnie były wymieniane przez badaną grupę [14]. Podobne wyniki uzyskano w badaniu ankietowym przeprowadzonym w 2006 roku, w którym przeważająca część badanych dostrzegła ryzyko wystąpienia szkód związanych z zazywaniem substancji psychoaktywnych. Niewielki odsetek ankietowanych twierdził, że ich zazywanie nie pociąga za sobą ryzyka [15]. Również uczniowie Zespołu Medycznego Szkół Policealnych w Siedlcach w większości potrafili wymienić skutki wynikające z używania narkotyków. Najczęściej respondenci wymieniali: utratę zdrowia, uzależnienie, wyniszczenie organizmu i śmierć [16]. Podobne odpowiedzi wskazywane były przez studentów uczestniczących w naszym badaniu.

Spośród studentów łódzkich uczelni wyższych połowa z nich nie potrafiła zdefiniować terminu „dopa-

lacze”. Największą znajomością tego pojęcia wykazali się studenci Uniwersytetu Medycznego. Zjawisko to świadczy o tym, że osoby, które decydują się na kontakt z nowymi substancjami psychoaktywnymi nie wiedzą tak naprawdę czym są te substancje.

W przeprowadzonym w 2006 roku badaniu zdecydowana większość ankietowanych bez względu na wiek była zorientowana w nazwach środków psychoaktywnych [15]. Podobnie uczniowie ze szkół podstawowych i ponadpodstawowych nie mieli trudności w przytaczaniu nazw znanych narkotyków [17]. Natomiast respondenci omawianego badania wykazali się mniejszym poziomem wiedzy na temat substancji wchodzących w skład dopalaczy. Tylko 41% ankietowanych wskazała prawidłowe nazwy tych substancji.

Jedynie 38% respondentów niniejszego badania wiedziało, że odstawienie zażywania dopalaczy może wywołać objawy abstynencyjne, co budzi niepokój. Podobny odsetek ankietowanych (43%) w badaniu poziomu wiedzy uczniów na temat uzależnienia od marihuany wykazał znajomość zespołu abstynencyjnego w przypadku zaprzestania zażywania tej substancji psychoaktywnej [18].

Wśród młodzieży licealnej, jak wynika z badania przeprowadzonego w 2000 roku, istniała opinia, iż należy zachować umiar w sięganiu po narkotyki, aby ustrzec się przed uzależnieniem. Przekonanie to może stanowić bardzo ważny i istotny czynnik ryzyka, gdyż jak powszechnie wiadomo w tym okresie życia często dochodzi do przeceniania własnych możliwości i kontroli swojego zachowania. Zaskakującym jest fakt, iż część tej grupy twierdziła, że marihuana nie powinna być zaliczona do narkotyków [14]. Uczniowie gimnazjum w Ciechanowie, którzy stanowili grupę ankietowanych w badaniu przeprowadzonym w 2008 r. w większości (73%) wskazali, że marihuana posiada właściwości uzależniające [18].

Wyniki z przeprowadzonych badań na temat narkotyków są podobne do wyników otrzymanych w naszym badaniu, w którym również ponad 70% badanych wskazało, że dopalacze mogą uzależniać. Pomimo, iż grupy ankietowanych w każdym z badań były różne to przekonania o właściwościach uzależniających substancji psychoaktywnych zarówno tych „nowych”, jak i „starych” są takie same.

Zarówno w omawianym badaniu, jak również innych między innymi przeprowadzonych w Tarnowie i Siedlcach, najczęstszym źródłem informacji o substancjach psychoaktywnych dla ankietowanych były media [6, 16]. W przypadku badania dotyczącego dopalaczy źródłem tym był Internet. W dzisiejszych czasach media odgrywają bardzo dużą rolę we wszystkich dziedzinach życia społecznego i mają wpływ na wszystkie grupy wieku. Dlatego tak istotne jest rzetelne przekazywanie informacji, które mogą mieć wpływ

na zdrowie i życie innych ludzi.

Ponad 70% uczniów Zespołu Medycznych Szkół Policealnych w Siedlcach uważało, że posiada dostateczną wiedzę na temat narkotyków [16]. Inaczej jest wśród ankietowanych pochodzących z uczelni wyższych w Łodzi, których ponad połowa jest zdania, że nie posiada wyczerpującej wiedzy na temat dopalaczy. Również uczniowie szóstych klas szkoły Podstawowej numer 18 w Szczecinie określili swój stan wiedzy jako niski [19].

Bardzo niepokojącym jest fakt, że respondenci badania w Siedlcach, a także omawianego badania w przypadku problemów z substancjami psychoaktywnymi nie wiedzieli gdzie mogą zasięgnąć pomocy. Ponad połowa ankietowanych w obu przypadkach wykazała brak wiedzy na ten temat [16]. To istotny problem, zwłaszcza iż większość ankietowanych studentów to przyszli pracownicy systemu opieki zdrowotnej, w tym także edukatorzy zdrowotni oraz terapeuci uzależnień.

Ukazane badania pokazują, że pomimo licznych kampanii edukacyjno-profilaktycznych przeciwko wyrobom alkoholowym, narkotikom, czy dopalaczom, społeczeństwo, a przede wszystkim młodzież nadal jest niedoinformowana jeśli chodzi o skutki zdrowotne wynikające z zażywania tych substancji psychoaktywnych. Nie posiada również świadomości, że substancje te mogą prowadzić do uzależnienia, a nawet śmierci. Pomimo licznych ograniczeń dostępności nielegalnych substancji psychoaktywnych one nadal istnieją na rynku. Próba ograniczenia dostępności dopalaczy poprzez zamknięcie sklepów zajmujących się ich sprzedażą według 59% studentów łódzkich uczelni wyższych nie wpłynie znacząco na ich obecność w życiu społecznym. 8% ankietowanych uważa, że nie wpłynie w ogóle. Czy działania zmierzające do ich wyeliminowania są więc wystarczająco skuteczne?

Mimo licznych ostrzeżeń na temat negatywnych skutków wynikających z zażywania dopalaczy 15% badanych uważa, że substancje te powinny istnieć na rynku, a 18% ankietowanych nie ma zdania na ten temat. Stosunek do tych substancji jest jednak zbliżony do tego, który posiadają respondenci badania przeprowadzonego w Tarnowie, z których 62% stwierdziło, że ma negatywny stosunek do narkotyków. Zauważono, że wraz z wiekiem stosunek do substancji psychoaktywnych staje się bardziej relatywny [6]. Również 66% studentów łódzkich uczelni wyższych jest zdania, iż dopalacze powinny zostać zdelegalizowane.

Nawet w XXI wieku pojawiają się zjawiska, z którymi nie wiadomo do końca, co zrobić. Bardzo sprytnie wymykają się one spod kontroli oraz jednoznacznej interpretacji prawa. Obecnie zjawiskiem tym okazały się dopalacze. Nie da się ich zamieść pod przysłowio- wy dywan, a walka z nimi nie wiadomo czy zakończy

się sukcesem. Jedno jest pewne, zjawisko to wymaga przede wszystkim uporządkowania prawa i obrotu handlowego tymi używkami, monitoringu oraz skutecznej edukacji. Dobrym przykładem na działania „anty-dopalaczowe” jest Austria, która wprowadziła pogadanki na ich temat już w przedszkolu, aby przestrzec dzieci przed tym, co może je zgubić w życiu dorosłym [20].

Piśmiennictwo / References

1. Brandt SD, Sumnall HR, Measham F, Cole J. Analyses of second-generation “legal highs” in the UK: The confusing case of NRG-1. *Drug Test Anal* 2010, 2(8): 377-382.
2. Schmidt MM, Sharma A, Schifano F, Feinmann C. “Legal highs” on the net-evaluation of UK-based websites, products and product information. *Forensic Sc Int* 2011, 206(1-3): 92-97. Epub 2010 Jul 21.
3. Vardakou I, Pistos C, Spiliopoulou Ch. Spice drugs as a new trend: Mode of action, identification and legislation. *Toxicol Lett* 2010, 197(3): 157-162.
4. <http://www.dopalaczeinfo.pl> (2011.03.31).
5. Kranz K, Marcinkowski JT. Zagrożenia dopalaczami i możliwości działań prewencyjnych w tym obszarze. *Probl Hig Epidemiol* 2010, 91(3): 364-368.
6. Zaród A. Młodzież, a substancje psychoaktywne. Ośrodek Interwencji Kryzysowej, Specjalistyczna Poradnia Profilaktyczno-Terapeutyczna, Tarnów 2005.
7. http://rzeszow.gazeta.pl/Rzeszow/1,34962,8477293,kampania_przeciwko_dopalaczom_Nie_lykaj_byle_czego.html (2011.05.09).
8. Zawilska JB. Wykład na temat dopalaczy. Uniwersytet Medyczny. Łódź, Listopad 2010 (mat. niepublikowane).
9. Sprawozdanie roczne 2008. Stan problemu narkotykowego w Europie. EMCDDA, Urząd Oficjalnych Publikacji Wspólnot Europejskich, Luksemburg 2008.
10. Kolbowska A. Dopalamce. *Serwis Informacyjny Narkomania* 2009, 45(1): 6-9.
11. Chodkiewicz J. Picie alkoholu oraz wiedza o jego działaniu wśród studentów łódzkich szkół wyższych. *Alkoholizm i Narkomania* 2006, 19(2): 107-119.
12. Leśniak M, Wodowski G. Ocena skali używania środków odurzających przez młodzież szkół średnich na terenie województwa małopolskiego. *Małopolskie Stowarzyszenie Probacja, Kraków* 2002.
13. Maj Z, Kowalewicz T. Młodzież wobec narkotyków. *Serwis Informacyjny Narkomania* 2009, 47(3): 36-42.
14. Rudkowska G. Opinie młodzieży licealnej o przyczynach brania substancji psychoaktywnych oraz jej wiedza o ich działaniu i mechanizmach uzależnienia. *Psychopatologia i psychoprofilaktyka. Impuls, Kraków* 2000: 557-570.
15. Sierosławski J. Substancje psychoaktywne, postawy i zachowania. Raport z ogólnopolskich badań ankietowych zrealizowanych w 2006 roku. Centrum Informacji o Narkotykach i Narkomanii. Krajowe Biuro ds. Przeciwdziałania Narkomanii, Warszawa 2006.
16. Krzewniak A. Wiedza uczniów Zespołu Medycznych Szkół Policealnych w Siedlcach na temat uzależnienia od narkotyków. Siedlce 2006. www.medyksiedlce.pl/profilaktyka/wyniki_badan.pps (2011.08.05).
17. Fatyga B, Sierosławski J. Uczniowie i nauczyciele o stylach życia młodzieży i narkotykach. Raport z badań jakościowych. *Serwis Informacyjny Narkomania* 1999, 11(2): 14-22.
18. Marcysiak M. Wiedza uczniów na temat skutków uzależnienia od marihuany. *Probl Pielęgn* 2010, 18(2): 191-197.
19. Karwat B. Poziom wiedzy oraz doświadczenia związane z narkotykami wśród uczniów szóstych klas Szkoły Podstawowej nr 18 w Szczecinie. *Stowarzyszenie na Rzecz Rozwoju Społecznego „Stricte”, Szczecin* 2005.
20. http://www.portalwiedzy.pan.pl/index.php?option=com_content&view=article&id=263:dopalacze&catid=61:prace-badawcze-wyniki-zastos&Itemid=81 (2011.04.06).